

JYX

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Korpua, Jyrki; Hirsjärvi, Irma; Kovala, Urpo; Välisalo, Tanja

Title: Johdanto : Fantasiasta

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © Tekijät ja Nykykulttuurin tutkimuskeskus

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Korpua, J., Hirsjärvi, I., Kovala, U., & Välisalo, T. (2021). Johdanto : Fantasiasta. In J. Korpua, I. Hirsjärvi, U. Kovala, & T. Välisalo (Eds.), *Fantasia : Lajit, ilmiö ja yhteiskunta* (pp. 9-20). Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja, 130.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8699-5>

Jyrki Korpua, Irma Hirsjärvi, Urpo Kovala & Tanja Välisalo

JOHDANTO – FANTASIASTA

Fantasia – Lajit, ilmiö ja yhteiskunta on ensimmäinen laaja suomenkielinen fantasiakirjallisuuden historiaa, alalajeja ja nykytrendejä käsittelevä oppi- ja tietokirja. Teos esittelee lajihistoriaa tyyppillisten aiheiden ja klassikkoteosten avulla, mutta myös fantasian vuorovaikutusta muiden lajien ja taiteiden kanssa sekä fantasian kulttuurisia merkityksiä.

Pyrimme vastaamaan teoksessa sellaisiin perustavanlaatuisiin kysymyksiin kuin mitä fantasia on, millainen on fantasian traditio, mitä ovat fantasian erilaiset kulttuurit, miksi fantasiaa luetaan ja miksi ja kuinka fantasiaa tutkitaan. Miten fantasia tai fantastinen eli mielikuvituksellinen on noussut niin merkittävään asemaan alati teknistyvässä ja kylmien arvojen hallitsemassa maailmassamme? Tarjoaako fantasia suurten massojen toivomaa eskapismia eli todellisuuspakoa, joka juurikin etäännyttää meitä reaali maailmasta? Onko fantasia kenties viimeinen keino, jonka avulla yritetään paeta raskasta todellisuutta, vai onko se päinvastoin mahdollisuus käsitellä keskeisiä yhteiskunnallisia ja eettisiä kysymyksiä tai perustavia identiteettiongelmia ja toiseuden haasteita? Vai onko se näitä molempia ja mahdollisesti paljon muutakin, mitä tämä teos pyrkii selvittämään.

Totutun tuolla puolen -teoksen johdannossa (Blomberg, Hirsjärvi & Kovala 2005, 7) todetaan, että fantasia on ”kulttuurin läpäisevä ilmiö”. Suosiossaan se on yksi kulttuurimme kiinnostavimpia ilmiöitä. Epäilemättä fantasia myös kertoo jotain hyvin olennaista ajastamme. Siksi sen kriittinen tutkiminen ja tunteminen on tärkeää. Kärjistäen voisi sanoa, että vuosisatoja (tai jopa -tuhansia) fantasia oli kirjallisuuden peruslaji, ja vasta realismin synty teki fantasian lajin määrittelystä tarpeellista. Voihan maailmankirjallisuuden klassikoita 1800-luvun alkuun saakka pitää enemmän tai vähemmän fantastisina. Mielikuvituksellinen ja ”fantasia” oli kirjallisuuden pääsuuntaus aina realismin aikaan saakka. Tämä aja-

tus ei toki sovi yhteen useiden nykyisten fantasiateorioiden kanssa, joissa fantasian katsotaan olevan romantiikan tuote ja juuri syntyneen tuolla aikakaudella, 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alussa (esim. Northrop Frye: *Anatomy of Criticism* ja *The Secular Scripture*, Tzvetan Todorov: *The Fantastic: A Structural Approach to a Literary Genre* sekä Manuel Aguirre: *The Closed Space*).

Silti fantasian ja todellisuuden suhde on aina ollut jännitteinen. Tämän takia myös realismin ja fantasian välinen asetelma on ollut ajoittain kireä. Realismi on tapa katsella asioita niitä kaunistelematta; se hyödyntää todellisuudentajua. Fantasia taas edustaa mielikuvituksellista, usein yleisesti tunnetusta todellisuudesta poikkeavaa fiktiota. Kathryn Humen (1984, 3–5) määrittelemänä fantasia edustaa jopa kirjallisuuden toista perusllykettä *mimesiksen* eli todellisuuden ”jäljittelyn” tai peilaamisen ohella. Fantasian ja realismin välinen suhde on aina 1800-luvulta realismin synnystä alkaen ollut myrskyinen. Jotkut, usein sangen vaikutusvaltaiset piirit ovat nähneet mielikuvituksellisen reaalisen ja *todellisen* vastakohtana. Fantasiaa on syytetty valheellisuudesta ja ihmisten harhauttamisesta – yksinkertaistaen jopa lukijakunnan harhaanjohtamisesta. Ajatellaan vaikkapa Miguel de Cervantes Saavedran klassista Don Quijoten hahmoa (*Don Quijote* 1605–15), jonka ymmärrys todellisuudesta hämärtyy ritariromaanien liiallisesta lukemisesta. Hän harhautuu sisälle *fantasiaansa* vaarallisella tavalla. Realismin klassikkoteoksessa Gustave Flaubertin *Rouva Bovaryssa* (*Madame Bovary* 1857) Emma taas oli lukenut liikaa romantiikan teoksia, jotka olivat herkästäneet hänen sieluaan ja alistaneet hänet epärealistisille odotuksille elämästä. Liiallinen herkistyminen tai mielikuvituksellisuus nähtiin siis näissä teoksissa haitallisena. Nykylukija on kuitenkin todellisuuden ja epätodellisuuden suhteen kenties valveutuneempi tarttuessaan innolla fantasiateoksiin.

Mitä siis on fantasia ja miksi *Fantasia – Lajit, ilmiö ja yhteiskunta* -teokseen tutustuminen voisi olla merkityksellistä? Mielikuvituksen voima ja keinot kiinnostavat ihmiskuntaa. Monet tahtovat viihdyttää itseään fantasian keinoin, ja kulttuurimme tuntuu kiinnittyvän osin fantastisiin esitystapoihin. Yksinkertaisena määritel-

mänä fantasia on (kaikkeaa) mielikuvituksellista. Taustalla on kreikan sana *phantasiā*, joka merkitsee muun muassa kuvittelua, mielikuvitusta ja kuvitelmaa. Nykymerkityksensä lajina fantasia saa vasta romantiikassa. Usein sanotaankin, että fantasia on ”romantiikan lapsi” tai jopa sen *tuote*. Fantasiaa syytetään usein eskapismista, epärealistisuudesta, epätodennäköisyydestä tai mahdottomuudesta. Tällaisia syytöksiä voi toki esittää kaikesta fiktiosta lajista riippumatta. Terminologisesti nykyään puhutaan usein *spekulatiivisesta fiktiosta* yleisnimikkeenä ja laajempaa yllälajina. Sen alle luetaan tällöin niin sanottu klassinen fantasia: seikkailufantasia, miekka ja magia, korkeafantasia ja matalafantasia sekä kauhufiktio, tieteisfiktio ja fantastinen (tai maaginen) realismi. Tämänkin teoksen useimmissa luvuissa fantasian määritelmää laajennetaan spekulatiivisen fiktion suuntaan ja jopa kohti tieteisfiktiota fantastisimmillaan, mutta nämä laajennetut lajikysymykset otetaan aina esiin kyseisen luvun alussa tapauskohtaisesti.

Laaja-alaisuudestaan huolimatta tai ehkä juuri siitä johtuen fantasia ymmärretään omaksi yksittäiseksi kirjallisuuden, elokuvan ja taiteen genreksi, lajiksi tai luokaksi. Fantasiaa voidaan pitää laajana ja rajojaan koettelevana mutta silti perusteltuna lajiterminä. Englantilainen romantikkorunoilija, esteetikko ja fiktion teoreetikko Samuel Taylor Coleridge (1772–1834) esittää vuoden 1817 klassisessa teoksessaan *Biographia Literaria*, että lukijan tulee kaunokirjallista teosta lukiessaan ”pidättää epäuskoaan” (*willing suspension of disbelief*) (Coleridge 1965, 168–169). Vain tämä epäuskon pidättäminen tai vapaaehtoinen epäuskon vaimentaminen mahdollistaa astumisen sisään kaunokirjallisen teoksen maailman. Coleridgen teoriaa on myöhemmin pidetty yhtenä fantasian toisenlaisten maailmojen (mahdollisten ja mahdottomien) teorian alkupisteinä. Lukijan (taikka katsojan tai kuuntelijan) on todellakin hyväksyttävä fiktion maailma, jotta hän kykenisi nauttimaan tekstistä. Fantasiantutkijat ovatkin pitäneet tätä ratkaisevana syynä realistisen kirjallisuuden ihailijoiden ja spekulatiivisen fiktion edustajien väliseen kiistaan: realistisen eetoksen armoitetut kannattajat eivät kykene

astumaan sisään fantasian maailmoihin. He eivät siis ehkäpä kykene pidättämään epäuskoaan fantasian suhteen?

Fantasialle on esitetty runsaasti muunlaisiakin määritelmiä ja kategorisointeja. Kirjailija George MacDonald esseessään ”The Fantastic Imagination” vuonna 1893 pyrki hahmottamaan mielikuvituksellisten maailmojen rakentamista tekijyyden näkökulmasta. Angloamerikkalaisessa tutkimuksessa keskeinen teos on kuitenkin ollut J. R. R. Tolkienin MacDonaldin hengessä kirjoittama essee ”Saduista” (”On Fairy-Stories”, luentona 1939, julk. 1947). Tolkienien seuraten fantasia on tyypillisesti jaettu meidän maailmaamme, ensisijaiseen eli primaariseen maailmaan, ja fantasian toissijaiseen eli sekundaariseen maailmaan niiden ontologisen aseman perusteella. Ajatuksena on, että ensisijainen maailma on aito ja reaali-nen. Toissijainen fiktiivinen maailma puolestaan on (mahdollisesti) omalakinen, mutta hierarkkisesti ensisijaiselle maailmalle alisteinen. Tällöin voidaan puhua *korkeafantasiasta* (*high fantasy*), jossa tapahtumat sijoittuvat tähän omalakiseseen maailmaan. *Kahden maailman fantasiassa* tai *porttifantasiassa* ensisijainen maailma toimii lähtökohtana, josta siirrytään toissijaiseen maailmaan. Matalafantasiasta (*low fantasy*) taas fantasian elementit tunkeutuvat ensisijaiseen maailmaan ja kyseenalaistavat reaalimaailmamme lait. Ensimmäinen eli korkeafantasia sopii erityisesti omalakisiiin fantasiasarjoihin, kuten vaikkapa Tolkienin eeppiseen fantasiaan. Toisen asteen portti- tai portaalifantasia on usein erityisesti lasten fantasian ominta aluetta, ja kolmas eli matalampi fantasia on tyypillistä etenkin kauhufantasialle tai maagiselle realismille.

Niin sanotussa todorovilaisessa jaossa, joka pohjaa Tzvetan Todorovin teokseen *The Fantastic* (1970) samantapainen erottelu tehdään hieman erilaisin perustein. Todorov puhuu *ihmeellisestä* (*the marvelous*, ransk. *le merveilleux*), *fantastisesta* (engl. *the fantastic*, ransk. *le fantastique*) ja *oudosta* (engl. *the uncanny*, ransk. *l'entrane*). Ihmeellisessä ”[t]yypillisesti homogeenisessä kertomusmaailmassa on pyritty mahdollisimman pitkälle häivyttämään toisaalta realististen, toisaalta mielikuvituksellisten aineiden ja tyylikeinojen välinen raja. Tavoitellaan fantastiselle todenmukaisuudelle raken-

tuvaa omalakista maailmaa.” Fantastisessa ”[r]ealistinen ja mielikuvituksellinen todenmukaisuus törmäävät yhteen. Yliluonnollinen on ongelma, sovittamaton ristiriita.” Oudossa ”[s]e mikä näyttää yliluonnolliselta, (mahdollisesti) saa lopulta luonnollisen selityksen.” (Tässä käännökset Hiilos 1994, 9). Esimerkkeinä ihmeellisestä voivat toimia esimerkiksi Tolkienin *Taru sormusten herrasta* -teos (*The Lord of the Rings*, 1954–55), fantastisesta H. P. Lovecraftin kauhufiktio ja oudosta Arthur Conan Doyleen Sherlock Holmes -tarina *Baskervillen koira* (*The Hound of Baskervilles*, 1902). (Lisää todorovilaisesta fantasianäkemyksestä tämän teoksen Kuusiston luvussa ”Mielikuvitus rakenteena”, joka käsittelee strukturaalisen fantasiakäsityksen lähtökohtia ja tutkimuksen linjoja.)

Myöhemmissä esityksissä fantasian monilajisuutta on pyritty selittämään useilla erilaisilla tavoilla. Kuten mainittua, Kathryn Humen *Fantasy and Mimesis – Responses to Reality in Western Literature* (1984) näkee fantasian ja mimesiksen (eli todenkaltaisuu-den) kerronnallisen mielikuvituksen toisilleen vastakkaisina perustoimintoina. Mimesiksessä henkilöhahmot sopeutuvat Humen mukaan todellisen maailman aistikokemukseen. Mimesis edustaa sitä ”mikä on mahdollista”, kun taas fantasia on sitä ”mikä on mahdotonta” (vrt. Bryan Atteberyn vasta-argumentit teoksessa *Strategies of Fantasy*, 1992). C. N. Manloven teos *Modern Fantasy* (1975) vuorostaan korostaa fantasian yliluonnollista vaikutelmaa. Fantasia on Manloven mukaan fiktiota, joka herättää ihmeellisyyden tunteen ja sisältää olennaisena elementtinä yliluonnollisia maailmoja, olen-toja tai objekteja.

Maria Nikolajevan erityisesti lastenfantasian tutkimukselle keskeinen *The Magic Code* (1988) jatkaa angloamerikkalaisen fantasiamääritelmän perinnettä korostaen jakoa ensisijaisen maailman (eli meidän maailmamme) ja maagisen, toissijaisen maailman välillä. Nikolajevan näkemyksessä toissijaiset maailmat voidaan jaotella suljettuihin maailmoihin, joilla ei ole yhteyttä reaali maailmaan; avoimiin maailmoihin, joissa molemmat maailmat ovat läsnä tekstissä; sekä kätkeytyihin maailmoihin, joissa yliluonnolliset elementit jälleen ikään kuin tunkeutuvat ensisijaiseen maailmaan.

Farah Mendlesohnin neliportaisessa jaossa teoksesta *Rhetorics of Fantasy* (2008) pyritään korostamaan juuri tätä maailmojen välisyyttä. Mendlesohn jakaa fantasian *portti-seikkailufantasiaan* (portal-quest fantasy) eli yksinkertaisemmin *porttifantasiaan*, *immersiiviseen fantasiaan* (immersive fantasy), *intrusiiviseen fantasiaan* eli *tunkeutumisfantasiaan* (intrusion fantasy) sekä *liminaaliseen fantasiaan* (liminal fantasy). Porttifantasiassa toissijaiseen maailmaan siirrytään portin kautta, fantasia pysyttäytyy ”toisella puolella” eikä vuoda sieltä reaali maailmaan. Immersiivisessä, uppoutuvassa, vetävässä, tenhoavassa tai mukaansatempaavassa fantasiassa hyväksytään sekä fantasian maailma että sen lainalaisuudet, jolloin lähestytään usein tieteisfantasiaa. Intrusiivisessä eli tunkeutumisfantasiassa, kuten Pirjo Lyytikäinen sitä kutsuu tähän teokseen kirjoittamassaan luvussa, ylikuonnollinen elementti on kaaoksen luoja, jolloin lähennytään kauhufiktiota. Liminaalinen eli kynnyksfantasia on harvinainen alalaji, jossa kynnyksen yli voidaan astua, mutta usein valitaan pysyttäytyminen todellisen maailman puolella. Fantasia tulee silti teksteissä yli kynnyksen pieninä annoksina, joiden merkitykset jäävät lukijan tai kokijan tulkittaviksi.

Fantasia siis tarkoittaa monimuotoisista teoreettisista selitysmalleistaan huolimatta yksinkertaistetusti kuvitelmaa tai mielikuvituksellista. Nykymerkityksessään fantasiaa on käytännössä mikä tahansa mielikuvituksellinen taideteos riippumatta esitystavastaan. Fantasiaa voi siten esiintyä esimerkiksi kirjallisuudessa, teatterissa, elokuvassa, televisiossa, sarjakuvassa, peleissä tai vaikkapa tanssissa. Lajiteoriassa on usein painotettu, että fantasiassa esiintyy ”mahdottomia” piirteitä tai arkitodellisuutemme rikkovia tai ylittäviä elementtejä.

Vaikka teoreettiset kehykset vaihtelevat, tässä teoksessa fantasia ymmärretään käsitteenä mahdollisimman laaja-alaisesti, osin tuon vaihtelun takia. Kyseessä on fiktion suurlaji, jossa korostuvat useat inhimillistä mielikuvitusta puhuttavat, venyttävät ja koettelevat elementit. Fantasian sisälle voidaan kategorisoida esimerkiksi ylikuonnollinen ja sadunomainen, arkitodellisuutemme ylittävä tai sen rajoja koetteleva fiktio. Siihen kuuluvat teokset, joissa ko-

rostuvat spekulatiiviset visiot mahdollisista tai mahdottomista (toisista) maailmoista, mutta myös teokset, jotka synnyttävät mielikuvituksellisen ylevän (*subliimin*), oudon, kumman tai kauhun tunteuksia tai käyttävät näiden elementtejä. Fantasia on siis yksinkertaistetusti mielikuvituksellista, arkitodellisuutemme realismiin ylittävää, ohittavaa tai kiertävää fiktiota. Sen sisään voidaan mahduttaa tieteisfiktion mahdolliset maailmat, ns. genrefantasian kuvitellut toissijaiset maailmat, kauhun groteskit kuvastot sekä oudot, loogiikkaamme koettelevat toiset maailmat. (Ks. Jackson 1981, 7; James & Mendlesohn 2012, 1–2.)

Mielikuvituksellisia fantastisia elementtejä on ollut ihmiskunnan kirjallisuudessa ja kulttuurituotteissa aina. Ihminen on aina koetellut taiteessa todellisuuden rajoja ja pyrkinyt ylittämään oman rajallisen ymmärryksensä mitä moninaisimmilla tavoilla. Länsimaisen kirjallisuuden historia on pitkälti fantastinen, jos sitä silmäilee nykypäivän katseella. Myös länsimaisen elokuvan historia on viimeistään Georges Mélièsistä lähtien ollut fantastista. Varhainen uskonnollinen kirjallisuus ja jopa filosofiset pohdinnat, kuten itämainen viisauksikirjallisuus tai Platonin dialogien myyttisemmät osat, kuten kuvaukset Atlantiksen kadonneesta mantereesta *Ti-maioksessa* ja *Kritiaassa* tai näkymättömyyden tuovasta Gygeen sormuksesta *Valtiossa*, ovat usein lähtökohdiltaan fantastisia.

Länsimaisessa näkökulmassa fantasian lajina katsotaan kuitenkin syntyneen valistuksen ajalla 1700-luvulla ja eriytyneen omaksi fiktion genreksi viimeistään romantiikan ajalla 1800-luvulla. Tämä teos pyrkii osoittamaan myös fantasian lajin pitkät juuret aina antiikista keskiajan kautta kohti nykypäivää. Historiallisen taustoituksen jälkeen pääpaino on kuitenkin fantasian monimuotoisessa nykyhetkessä, siihen johtaneessa kehityksessä sekä fantasian kulttuurin ja sen tutkimuksen moni-ilmeisyydessä.

Teoksen ensimmäinen osa, *Historia*, lähtee liikkeelle varhaisesta myyttiperinteestä ja piirtää sen vaikutusta myöhempien aikojen fantasian kulttuureihin ja koko länsimaiseen yhteiskuntaan. Nykypäivän yhteiskuntamme onkin monelta osin fantasian tradition värittämä ja elävöittävä, kuten tämän osan luvut osoittavat. Ensimmä-

mäinen luku esittelee laajan kaaren länsimaisen fantasian historiasa antiikin ja keskiajan myyttiperinteestä 1900-luvulle (Korpua 1.), fantasian ja gotiikan kirjallisuuslajin historiallisen yhteyden (Sirviö 1.), fantasian kehityksen osana modernismia (Raipola 1.), lastenfantasian oman erityisen tradition (Ihonen), suomalaisen fantasian monivivahteisen joskin hitaasti käynnistyneen historian (Korpua 2.) sekä osion päättävässä luvussa fantasian osana nykypäivän digitaalista kulttuuria (Roine 1.)

Teoksen toinen osa, *Fantasian alalajien ja ilmiöiden kirjo* pureutuu tarkemmin erityisesti 1900-luvulla kiihtyneeseen fantasian alalajityyppien eriytymiseen, vaikkakin myös näille lajirajoille löytyy historialliset juurensa varhaisemmassa traditiossa, kuten useimmat luvut tässä kokonaisuudessa osoittavat. Toisessa osassa käsitteelynsä saavat moninaiset mielenkiintoiset alalajit, herooinen sankarifantasia sekä pulp- ja populaarifiktio (Korpua 3.), kauhufantasia ja urbaani fantasia (Sirviö 2.), lajirajoja koetteleva tieteisfantasia (Roine 2.) sekä uuskomppi (Raipola 2.). Fantasian merkitystä kulttuurimme keskeisissä viihdemuodoissa esitellään toisen osan päättävissä luvuissa, jotka käsittelevät fantasiaa elokuvassa ja televisiossa (Koistinen & Korpua) sekä sarjakuvissa (Kontturi). Fantasia nähdään *mediumirajat* eli viestintäkanava tai -välinerajat ylittävänä niin sanottuna *transmediaalisena* ilmiönä (Koistinen & Välisalo).

Teoksen kolmannessa osassa, *Fantasian yleisöt ja yhteiskunta* näkökulma kääntyy selvemmin fantasian moninaiseen rooliin kulttuurimme ja yhteiskuntamme kuvastajana. Kolmas osa käsittelee aluksi fantasiaa esteettisenä ilmiönä visuaalisen taiteen kautta (Ylimartimo). Tämän jälkeen huomio käännetään fantasian käyttäjiin ja kuluttajiin, jolloin käsitteelynsä saavat omilla alaluvuissaan sekä *fanit* (Välisalo & Hirsjärvi) että näiden vastavoima eli *antifanit* (Siikilä-Laitila). Osan viimeinen luku (Salminen) käsittelee yhteiskunnan ja fantasian kulttuurien kannalta keskeistä teemaa eli fantasiaa ja politiikkaa. Onhan erityisesti huomioitava, että fantasia on fiktion lajina sekä kulttuurimme ja yhteiskuntamme kuvastaja että toisaalta myös tärkeiden yhteiskunnallisten ilmiöiden kommentoija ja merkittävä epäkohtien esiin nostaja. Tultaessa

2020-luvulle tämän osoittaa vaikkapa huomattava mielikuvituksellisen fantastisen dystopiakirjallisuuden traditio.

Teoksen neljännessä osassa, *Lähestymistapoja fantasian tutkimukseen*, pureudutaan tarkemmin fantasian teoriaan sekä tapoihin tutkia fantasiafiktion teoksia ja fantasiaa kulttuurisena ilmiönä. Pääluku käsittelee moninaisia teoreettisia lähtökohtia ensin historiallisesti. Pääsemme syvällisesti, strukturalistisesta fantasiakäsityksestä katsoen (Kuusisto), tutustumaan 1900-luvun fantasiatutkimuksen teoriaklassikoihin. Tämän jälkeen huomioidaan fantasian erityisyys esteettisenä lajina tyylin ja kielen puolesta (Lyytikäinen). Viimeiset kaksi neljännen osan lukua käsittelevät nykypäivän keskeisiä lähestymistapoja fantasiaan: feminististä ja queer-tutkimusta (Tapionkaski) sekä vastaanottotutkimusten näkökulmaa (Hirsjärvi, Ruotsalainen & Kovala).

Tämä teos käynnistyi Suomen science fiction- ja fantasiatutkimuksen seura ry:n projektina, jota vetivät alkuvaiheessa Markku Soikkeli ja Jyrki Korpua. Teoksen toimittajat kiittävätkin Markku Soikkeliä hankkeen kunnianhimoisesta käynnistämisestä, jo tuolloin laaditusta alustavasta sisältöluonnoksesta sekä monista avauksista kirjoittajien suuntaan. Myöhemmin teoksen toimittajakunta vakiintui nykyiseksi nelikoksi. Teoksen kirjoittajiksi valikoitui tutkimusalansa parhaimmista, joista jokainen tuo teokseen oman erityisen osaamisensa ja erityisen näkökulmansa aiheeseen.

Teoksemme nimi on *Fantasia – Lajit, ilmiö ja yhteiskunta*, sillä huomioimme sisällössä merkittävästi myös fantasian laajat kontekstuaaliset merkitykset. Laajat yhteydet olivat teoksen valmistamisessa tärkeässä asemassa, sillä teoksen toimittajat olivat juuri teosta valmistellessa olleet mukana brittiläisen professori Martin Barkerin koordinoimassa kansainvälisessä The World Hobbit Project -tutkimushankkeessa ja niin ikään Barkerin vetämässä Game of Thrones -tutkimushankkeessa. Sekä näissä tutkimusprojekteissa että tässä teoksessa on lähtökohtana, että niin kuin taide ja yhteiskunta eivät ole erillisiä toisistaan, ei fantasiakaan ole irrallinen ympäristöstään, oli se kuinka omalakinen tahansa. Fiktiiviset maailmantulkinnat rakentuvat kirjoittajan havainnoille ja kokemuksil-

le ja ne luetaan ympäröivän maailman valossa. Kuin kehässä tekijä, teos ja lukija ovat ”kiinnittyneet” toisiinsa. Näemme tässä teokses-
sa fiktion siis vahvasti kontekstuaalisena ilmiönä. Juuri tätä näke-
mystä teoksemme valottaa kuvaten fantasiaa lajina monissa erilai-
sissa yhteyksissä monista erilaisista näkökulmista.

Fantasia – Lajit, ilmiö ja yhteiskunta on suoraa jatkumoa kah-
delle teokselle, jotka syntyivät Jyväskylän yliopiston Nykykult-
tuurin tutkimuskeskuksen suositun Fantasia-luentosarjan tulokse-
na. Luennoitsijoiden lisäksi mukaan kutsuttiin kirjoittajia monil-
ta kulttuurin ja yhteiskunnan saroilta. Kristian Blombergin, Irma
Hirsjärven ja Urpo Kovalan toimittamat *Fantasian monet maailmat*
(2004) ja *Totutun tuolla puolen* (2005) ovat olleet alan perusoppi-
kirjat, joihin nyt haluttiin päivitystä ja jatkoa. Tämä käsillä oleva
kirja on täydentävä teos. Silti molemmat säilyttävät yhä paikkansa
– erityisesti *Totutun tuolla puolen* -teos, sillä monia sen sisältämis-
tä näkökulmista (muiden muassa kartografia, kaupunkimaantiede,
varhainen kuvataide, klassinen musiikki ja musiikkivideot) emme
tässä kirjassa käsittele. Jo tämä kertoo fantasian laajasta kentästä
ja lisätutkimuksen tarpeesta. Toivommekin näiden teosten yhdes-
sä olevan aloittelevalle fantasian tutkijalle hyvä johdanto akatee-
miseen tutkimukseen ja kenties oman opinnäytteen aloittamiseen.

Teoksen toimittajat kiittävät kirjoittajia kärsivällisestä pitkäjän-
nitteisestä työstä ja paneutumisesta projektiimme. Kiitämme kaik-
kia Suomen science fiction- ja fantasiatutkimuksen seura ry:n jäse-
niä sekä yhteistyökumppaneita ja tukijoita. Kiitämme teoksemme
arvioineita anonyymejä vertaisarvioijia sekä Nykykulttuurin julkai-
susarjan toimituskuntaa ja kustannustoimittajiamme.

Tarttukaa innokkaasti fantasian moninaiisiin maailmoihin.